

Ebü'l-Gâzî Abdullah Bahadır Şeybânî adına *Zafernâme* adlı mesnevisini kaleme aldığı 1001 (1592-93) yılından sonra hayatıyla ilgili hiçbir kayda rastlanmadığına göre bu tarihlerde vefat ettiği söylenebilir. Şiirlerinde "Bedrî" mahlasını kullanmış olup orta seviyede bir şair kabul edilir. Gazel-leri kaside niteliği taşımakta, özellikle *Sirâcü's-şâlihîn*'de yer alanlar ahlâkî mazmunlar içermektedir.

Eserleri. 1. *Mî'râcü'l-kâmilîn*. 981'de (1573) yazılan eser Hâce Saïdüddin Sa'd Cûybârî'nin menkıbelerini içerir. 2. *Ravzâtü'l-cemâl*. 983 (1575) yılında kaleme alınmış kaside, gazel ve rubâî gibi şiirler içeren 8000 beyitlik bir mecmuadır. 3. *Sirâcü's-şâlihîn*. Kitabın ilk bölümünde tasavvuf, ahlâk ve şeyh Yûnus Muhammed Süffî'nin menkıbeleri, ikinci bölümünde ölüm ve mahiyeti hakkında bilgiler yer alır. Eser Seyyid Sirâceddin tarafından neşredilmiştir (bk. bibl.). 4. *Dîvân-ı Bedrî*. 988'de (1580) yazılmış 7000 beyitte kaside, gazel, na't türünde Ehl-i beyt'in ve Nakşibendî şeyhlerinin menkıbelerini içerir. 5. *Ravzâtü'r-Rıdvân ve Hadîkatü'l-ğilmân*. Cûybâr şeyhlerinden bilhassa Hâce Muhammed İslâm Buhârî, oğlu Hâce Saïdüddin Sa'd Cûybârî ve onların bölgedeki emirlerle ilişkilerinin anlatıldığı bir tezkiredir. Bir nüshası Taşkent Ebü'r-Reyhân el-Bîrûnî Enstitüsü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 2094). 6. *Bahrü'l-evzân*. 989 (1581) yılında tamamlanan eser 330.000 beyti aşan ve her biri taklit olan yedi Farsça mesneviyi içerir. a) *Menba'ü'l-eş'âr*. Nizâmî-i Gencevî'nin *Maḥzenü'l-esrâr*'ının taklididir. b) *Mâtem-i Serâ*. Ferîdüddin Attâr'ın *Manîḳu't-ṭayr*'ının taklididir. c) *Zühre ve Hûrsîd*. Senâî'nin *Hadîkatü'l-ḥakîka*'sının taklididir. d) *Şem'î-i Dilefrûz*. Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'inin taklididir. e) *Maṭla'ü'l-feccr*. Câmî'nin *Şubḫatü'l-eberrâr*'ının taklididir. f) *Leylâ vü Mecnûn*. Hâtîfî'nin aynı adlı mesnevisinin taklididir. g) *Rusûlnâme*. Sa'dî'nin *Bostân*'ının taklididir. Bu son mesnevi 196.000 beyit olup *Şafînâme*, *İskendernâme*, *Muştafânâme* ve *Zafernâme* şeklinde dört bölüme (defter) ayrılır. 33.000 beyitten oluşan *Şafînâme* Hz. Âdem'den İsâ'ya kadar olan peygamberlere dairdir. Zülkarneyn hikâyesinin anlatıldığı, Mâverâünnehir Emîri Ebü'l-Gâzî Abdullah Bahadır Şeybânî'ye ithaf edilen 7000 beyitlik *İskendernâme*'nin mukaddimesinde Hâce Muhammed İslâm Buhârî ve oğlu Hâce Saïdüddin Sa'd Cûybârî'nin biyografileri de yer almaktadır.

Eserin yazma nüshası Paris Bibliothèque Nationale'de kayıtlıdır (Blochet, III, 352-354). *Muştafânâme*'de Resûlullah'ın sîreti, Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinden Hüseyin'in şehâdetine ve Muâviye'nin hilâfetinden Şeybânîler'e kadar İslâm tarihi 140.000 beyitte anlatılmaktadır. 16.000 beyitten meydana gelen *Zafernâme*'de Ebü'l-Gâzî Abdullah Bahadır Şeybânî zamanındaki olaylar konu edilir. Bu mesnevinin yazma nüshası Tacikistan Duşanbe Yazma Nüshalar Enstitüsü'nde mevcuttur (*Fihrist-i Nüşha-ı Haṭṭî-yi Fârsî*, I, 59).

BİBLİYOGRAFYA :

Bedrî-i Keşmîrî, *Sirâcü's-şâlihîn* (nşr. Seyyid Sirâceddin), İslâmâbâd 1376 hş./1997; E. Blochet, *Catalogue des manuscrits persans de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1928, III, 352-354; Safâ, *Edebiyyât*, V, 713-717; a.m.f., "Badrî Kaşmîrî", *Elr.*, III, 383; *Fihrist-i Kütüb-ı Haṭṭî-i Özbekistân*, Taşkent 1957, I, 67; Nefîsî, *Târîḫ-i Nazm u Nesr*, I, 444-445; Ahmed-i Münzevî, *Fihrist-i Nüşahâ-yi Haṭṭî Kitâbhâne-i Gencbaḫş*, İslâmâbâd 1402/1982, IV, 2122-2123; Seyyid Hüsameddin Râşidî, *Tezkire-i Şu'arâ-yi Keşmîr*, Karaçi 1983, I, 132-133; *Fihrist-i Nüşha-ı Haṭṭî-yi Fârsî Enstîtü-i Âşâr-ı Haṭṭî-i Tacikistân* (haz. Seyyid Ali Mûcânî – Emîr Yezdân Ali Merdân), Tahran 1376 hş., I, 59; Abdülganî Mirzayof, "Bedreddîn Keşmîrî ve İştihâhât der Ta'yîn-i Te'lîfât-ı Ū", *Vahîd*, sy. 132, Tahran 1353 hş., s. 700-713; Ârif Nevşâhî, "Aḫvâl ve Âşâr-ı Bedreddîn Bedrî Keşmîrî" (trc. Necm er-Reşîd), *Nâme-i Pârsî*, sy. 8, Tahran 1377 hş., s. 19-27; Paul E. Losensky, "Badrî Kashmirî", *The Encyclopedia of Islam Three*, Leiden 2009, fas. 4, s. 97-99.

ÂRIF NEVŞÂHÎ

BEHÎ, Muhammed Kâmil

(محمد كامل البهي)

(1905-1982)

Mısırlı düşünür ve devlet adamı.

3 Ağustos 1905'te Mısır'ın Buhayre şehrine bağlı Şubrâhîh kazasının Esmâniye köyünde doğdu. İlk öğrenimini ve hıfzını tamamladıktan sonra 1917'de Desûk'ta başladığı orta öğrenimini Tanta'da sürdürdü; ancak İngiliz işgaline karşı başlatılan genel boykot ve protestolar yüzünden Tanta'daki el-Ma'hedü'd-dîn'de eğitim yapılamayınca İskenderiye'ye giderek Ma'hedü'l-İskenderiyye'ye devam etti. Ardından kaydolduğu Ezher'in edebiyat bölümünü 1931'de bitirdi ve Buhayre Müdiriyet Meclisi tarafından felsefe alanında çalışma yapmak üzere Almanya'ya gönderildi. Berlin'de sekiz aylık bir Almanca öğreniminden sonra 1932 Ekiminde Hamburg Üniversitesi'ne girdi. Burada Ernst Cassirer'den felsefe, William Stern'den psikoloji dersleri aldı. Felsefe bölümüne kayıt yaptırabilmek için ön şart olan

Latince'yi ve eski Yunanca'yı da öğrendi. H. Noack'ın danışmanlığında hazırladığı *Muḫammed 'Abduh: Eine Untersuchung seiner Erziehungsmethode zum Nationalbewusstsein und zur nationalen Erhebung in Ägypten* adlı doktora tezini 1936 Mayıs'da tamamlayıp felsefe ve psikoloji doktoru oldu. İngilizce'sini de geliştiren Behî zaman zaman Mısır'a seyahatlerde bulunsa da çalışmalarını Almanya'da sürdürdü; II. Dünya Savaşı'nın başlamasından önce 1939 Ağustosunda ülkesine döndü ve Ezher Üniversitesi Usûlüddin Fakültesi'nde felsefe profesörü olarak göreve başladı. 1950'de Arap Dili Fakültesi'nde felsefe bölümü başkanlığını üstlendi, ayrıca üniversitenin çeşitli birimlerinde yöneticilik yaptı. 1961'de Ezher'le ilgili yapılan yeni yasal düzenlemeden sonra bu üniversitenin rektörü oldu. Öte yandan 1936 yılından itibaren savunduğu, Ezher'de eğitimin sadece dinî ilimlerle sınırlı kalmaması gerektiğine dair görüşünü rektörlüğü döneminde uygulama fırsatı buldu; böylece üniversitede din dışı alanlarda da fakülteler açılmaya başlandı.

29 Eylül 1962'de Evkaf ve Ezher İşleri bakanlığına getirilen Behî, 25 Mart 1964 tarihine kadar sürdürdüğü bu görevi esnasında Külliyyetü'l-benât'ta Genel Kültür Şubesi adıyla kadınlara ait bir bölüm kurmak istediye de amacına ulaşamadı. Bakanlık sonrası ikinci defa Ezher'e rektör tayin edildi, ancak çok geçmeden istifa etti. Emekli oluncaya kadar Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İslâm felsefesi dersleri verdi. Bakanlar Kurulu tarafından hizmet süresinin beş yıl daha uzatılması kararına rağmen Ağustos 1965'te emekliye ayrıldı ve hayatının geri kalan kısmını telif faaliyetlerine hasretti. 10 Eylül 1982'de Kahire'de vefat etti. Ölümünden sonra kendisine, Ezher'in kuruluşunun 1000. yılı kutlamaları çerçevesinde düzenlenen törenle İlimler ve Sanatlar Yüksek nişanı verilmiş, kütüphanesi ailesi tarafından Kahire'deki Nûr Camii'ne bağışlanmıştır. Muhammed Kâmil el-Behî ilmî çalışma, yöneticilik ve devlet adamlığıyla geçen hayatında ulusal ve uluslar arası birçok faaliyete katılmış, Sanat ve Edebiyat Yüksek Meclisi ve Ezher bünyesinde yer alan İslâm Araştırmaları Akademisi üyeliklerinde bulunmuş, 1950'de İskenderiye'de düzenlenen I. Arap Birliği Eğitim Kültür Konferansı'nda üye ve Kahire'deki İslâm Konferansı (Dünya İslâm İşbirliği) Teşkilâtı toplantısında danışman sıfatıyla bulunmuştur. 1955-1956'da Kanada'da McGill Üniversitesi'nde, 1961'de

Muhammed
Kâmil el-Behî

Rabat, 1968-1969'da Cezayir ve Kostantine, 1979-1980'de Katar üniversitelerinde ve 1980-1981'de Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Ayn Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır.

Cemâleddîn-i Efgânî'nin görüşlerinden etkilenen Muhammed Kâmil el-Behî eserlerini modern İslâm düşüncesi alanına yoğunlaştırmıştır. Ona göre İslâm davetten ibarettir; devrim yapma iddiası taşımadığı gibi askerî inkılabları ve milliyetçilik politikalarını da onaylamaz. Eserlerinde bir taraftan İslâm düşünce tarihi, İslâm toplumu ve İslâm kültür ve medeniyeti gibi konuları incelerken diğer taraftan Batı merkezli materyalist fikirlere karşı bir söylem geliştirmiştir. Marksizm'in sosyal adaleti gerçekleştirilmede başarısız olduğunu vurgulamış, müslümanların geri kalmasında temel etken olarak gördüğü Batı emperyalizmini eleştirmiştir. İbn Haldûn'un düşüncelerini Marksist bakış açısıyla yorumlamaya çalışan Rüşdî Sâlih'e karşı çıkmış, Ali Abdürrâzık ve Tâhâ Hüseyin gibi fikir adamlarının savundukları "tecdîd" düşüncesini Avrupa'yı körü körüne taklit şeklinde değerlendirmiştir. Bunun yerine Behî, dinî değerlere itibarlarını yeniden kazandırmayı merkeze alan dinî islah düşüncesini savunmuştur. Müslümanları içinde buldukları durumdan kurtarmanın yolu, Doğu'da veya Batı'da üretilmiş reçetelere sarılmak yerine İslâm'ın kendi bünyesinden çözümler üretmektir. İslâm dünyası kendi içine kapanmayacak, diğer medeniyet havzalarında üretilen bilgi ve düşünce birikimine bigâne kalmayacak, fakat bu birikim mutlaka eleştiri süzgecinden geçirecektir. Hâlid Rahhâl es-Salâh, *Melâmihu'l-İslâh ve't-tecdîd fî fikri'd-duktûr Muhammed el-Behî* adıyla bir eser kaleme almıştır (Kahire 2013).

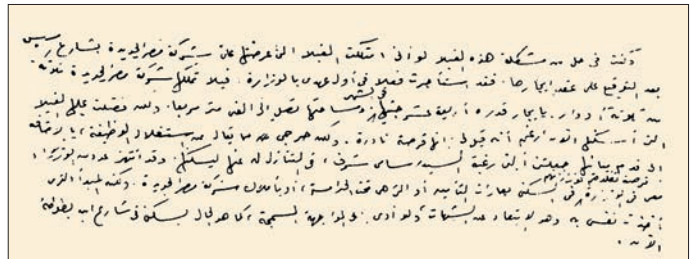
Eserleri. 1. el-Cânibü'l-ilâhî mine't-tefikiri'l-İslâmî (I-II, Kahire 1364-1366). Müslümanların etkileşim içerisinde bulunduğu Doğu ve Batı merkezli fikirlerle

bilhassa Yunan felsefesiyle İslâm düşüncesinin ekoller ve kişiler üzerinden karşılaştırıldığı eserde varlık problemlerine büyük önem verilmiştir. Eserin birinci cildi *İslâm Düşüncesinin İlâhî Tarafı* ismiyle Fuat Sezgin (İstanbul 1948), tamamı *İslâm Düşüncesinin İlâhî Yönü* adıyla Sabri Hizmetli (Ankara 1992) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. **2. el-Fikrû'l-İslâmiyyü'l-ḥadîş ve şılatühû bi'l-isti'mâri'l-ğarbî** (Kahire 1376/1957; daha sonra genişletilerek birçok defa basılmıştır). Eserde öncelikle Batı emperyalizmi ve sömürgeciliği neticesinde İslâm düşüncesinde ortaya çıkan iki ana yöneliş ele alınmakta, ardından oryantalizme dair değerlendirmeler yapılmaktadır. İbrahim Sarımsı'nın Türkçeye çevirdiği eserin birinci cildi önce *Çağdaş İslâm Düşüncesinin Oluşumu ve Batı* (İstanbul 1986), daha sonra *İslâmî Direniş ve İslahat* (İstanbul 1996), ikinci cildi ise *İslâmî Düşüncede Oryantalist Etki* (İstanbul 1996) adıyla basılmıştır. **3. Ṭabakıyyetü'l-müctema'î'l-Ürubî ve in'ikâsü aşârihâ 'ale'l-müctema'î'l-İslâmiyyü'l-mu'âşır** (Beyrut 1390/1970). Bu eserde, kapitalist ve komünist sistemlerin adaletli ve sınıfsız bir toplum idealini gerçekleştiremedikleri halde çağdaş müslüman liderlerin, siyasal bağımsızlık hareketlerinden sonra İslâm'a yönelmek yerine bu sistemlere yönelmelerinin sebepleri incelenmektedir (trc. M. Sait Şimşek, *Avrupa Toplumunda Sınıflaşma ve Çağdaş İslâm Toplumunda Etkileri*, Ankara, ts.). **4. Re'yu'd-dîn beyne's-sâ'il ve'l-mücib** (I-II, Kahire 1391/1971; III, 1400/1980; IV, 1403/1983). İtikad ve dinî yükümlülüklerle aile, gelenek ve görenekler, iş ve servete dair konular, bireysel ilişkiler ve içinde bulunulan çağdan kaynaklanan problemlere dair 500 kadar soruya Behî'nin verdiği cevapları içermektedir. **5. Min Mefâhîmi'l-Ḳur'ân fi'l-aḳide ve's-sülûk** (Kahire 1393/1973). Üzerinden asırların geçmesiyle İslâmî kavramların yozlaştırıldığı ve buna bağlı olarak müslümanların uygulamalarında gevşemenin ortaya çıktığı düşüncesiyle kaleme alınmıştır (trc. Ali Turgut, *İnanç ve Amelde Kur'ani Kavramlar,*

İstanbul 1988). **6. Menhecü'l-Ḳur'ân fî taṭvîri'l-müctema'** (Beyrut 1394/1974). Eserde İslâm'da neshin olamayacağı tezinden hareketle Medine'de nâzil olan bazı âyetler incelenmektedir (trc. Beşir Eryarsoy, *Kur'an ve Toplum*, İstanbul 1986). **7. Ḥayâtî fî riḥâbi'l-Ezher: Ṭalib ve üstâz ve vezîr**. Müellifin büyük ölçüde Ezher'i merkeze aldığı hatıratı olup ölümünden sonra Vehbe Hasan Vehbe'nin bir mukaddimesiyle birlikte basılmıştır (Kahire 1403/1983). Kur'an'a dair birçok eser yazmış olan Behî son yıllarında bir tefsir hazırlamaya başlamışsa da bitirmeye ömrü yetmemiş, ancak Kur'an'ın otuzuncu cüzünün, ayrıca yirmi üç Mekkî sûrenin tefsirini yapabilmıştır. Otuzuncu cüzün tefsiri *et-Tefsîrû'l-mevzû'î li'l-Ḳur'âni'l-Kerîm: Tefsîru cüz'î 'Amme* adıyla, Mekkî sûrelerden her birinin tefsiri de *el-Ḳur'ân fî muvâceheti'l-mâddiyye* üst başlığıyla müstakil olarak 1976-1980 yılları arasında Kahire'de basılmıştır. Müellifin *et-Tefsîrû'l-mevzû'î li'l-Ḳur'âni'l-Kerîm: Tefsîru sûreti'n-Nisâ'* adlı bir çalışması daha vardır (Kahire 1976-1980).

Behî'nin diğer bazı eserleri de şunlardır: *el-Ezher ve'l-fikrû'l-mu'âşır* (Kahire 1955), *el-İslâm ve'l-felsefâtü'l-mu'âşıra* (Kahire 1378/1959), *Muḥâḍarât fî'l-fikri'l-İslâmî fî merḥaletihi's-sâniye* (4. bs., Kahire 1381/1961), *el-Kânûn ve'l-aḳlâḳ* (Kahire 1383/1963), *el-İştirâkiyyetü'l-ʿArabiyye* (Kahire 1383/1963), *el-Ezher târiḥuhû ve teṭavvuruh* (Kahire 1383/1964), *ed-Dîn ve'l-ḥaḳâretü'l-insânîyye* (Kahire 1383/1964), *el-Fikrû'l-İslâmî ve'l-müctema'u'l-mu'âşır: Müşkilâtü'l-ḥükm ve't-tevcîh* (Kahire 1385/1965), *el-İslâm ve nüzümü'l-ḥükmi'l-mu'âşır* (Kahire 1385/1965), *el-Fikrû'l-İslâmî ve'l-müctema'u'l-mu'âşır: Müşkilâtü'l-üsre ve't-teḳâfûl* (Beyrut 1387/1967), *el-İslâm fî ḥalli meşâkili'l-müctema'âti'l-İslâmiyyeti'l-mu'âşıra* (Beyrut 1393/1973), *el-Ḳur'ân fî muvâceheti'l-mâddiyye* (Kahire 1398/1978), *el-İslâm ve'l-idâre: el-Ḥükûme* (Kahire 1398/1978), *el-İslâm da' ve ve leyse şevra* (Kahire 1398/1978), *et-Tefriḳatü'l-ʿunşuriyye ve'l-İslâm*

Muhammed
Kâmil
el-Behî'nin
el yazısı

(Kahire 1399/ 1979), *el-^cAlmâniyye ve taḥbîkühâ fi'l-İslâm* (Kahire 1400/1980), *el-İhâ'ü'd-dîni ve mecma'u'l-edyan ve mevkîfû'l-İslâm* (Kahire 1401/1981), *Müşkiletü'l-ulûhiyye beyne İbn Sînâ ve'l-mütekellimîn* (Kahire 1401/1981), *el-Ğazzâlî: Felsefetühü'l-aḥlâkiyye ve 'ş-şûfiyye* (Kahire 1401/1981), *el-İslâm ve ittîcâhu'l-mer'eti'l-müslime-ti'l-mu'âşıra* (Kahire 1401/1981), *el-Fârâbî el-muvaffîk ve 'ş-şâriḥ* (Kahire 1401/1981), *Müstaḥbelü'l-İslâm ve'l-karnü'l-ḥâmise 'aşere'l-hicrî* (Kahire 1402/1982).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Kâmil el-Behî, *Hayâtî fi riḥâbi'l-Ezher: Tâlib ve üstâz ve vezîr*, Kahire 1403/1983, Vehbe Hasan Vehbe'nin girişi, s. 4-24; B. Dodge, *al-Azhar: A Millennium of Muslim Learning*, Washington 1974, s. 167, 181, 186; *el-Ezher: Târîḥ ve teḥavvürüḥ*, Kahire 1403/1983, s. 158; M. İzzet et-Tahtâvî, *Mine'l-^cUlemâ'î'r-ruvâd fi riḥâbi'l-Ezher*, Kahire 1990, s. 5-42; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, II, 53-54; Ahmed Alâvine, *Zeylül-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 169-170; a.mlf., *et-Tezyîl ve'l-istidrâk 'alâ Mu'cemi'l-mü'ellifîn*, Cidde 1423/2002, s. 265; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 264; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşîl, *Neşrül-cevâhir ve'd-dürer fi 'ulemâ'î'l-ḥarnî'r-râbî 'aşer*, Beyrut 1427/2006, II, 2029-2031.

MUHAMMED MASUM ŞENBURÇ

BEKRÎ, Cemâleddin

(جمال الدين البكري)

Cemâlüddîn Muhammed b. Ebi'l-Hasen Muhammed b. Muhammed el-Bekrî es-Siddîkî eş-Şâfiî el-Eş'arî (ö. 962/1555'ten sonra)

Muhaddis, tarihçi ve şair.

X. (XVI.) yüzyılın başında Mısır'da doğdu. Hz. Ebû Bekir'in soyundan gelen ve yetiştiği âlimlerle tanınan Bekrî ailesindedir. Babası Ebû'l-Hasan el-Bekrî'nin ic-tihad mertebesinde bir âlim, muhaddis ve tarikat büyüğü olduğu, İbn Hacer el-Heytemî ile muhaddis Müttakî el-Hindî'nin ona talebelik ettiği belirtilmektedir (Siddîk Hasan Han, III, 163). Abdülkâdir el-Ayderûsî, Bekrî'nin Abdülazîz ez-Zemzemî el-Mekî hakkında yazdığı bir şiirinden söz ederken kendisini "eş-şeyhü'l-kebir, velî, ârif billâh" diye nitelermektedir (*en-Nûrû's-sâfir*, s. 288). Muhaddis ve aḥbârî sıfatlarıyla da anılan Bekrî, dinî ilimler ve Arap şiiriyle ilgilenmesinin yanında vaaz ve irşad faaliyetlerinde de bulundu. Onun Resûl-i Ekrem başta olmak üzere tanınmış şahsiyetler, veba salgını gibi olaylar hakkında şiirler yazdığı kaydedilmektedir.

Vefat yılı kesin olarak bilinmemekle beraber son eseri olan *Te'bidü'l-minne bi-te'yidi Ehli's-sünne*'yi 962'de (1555) telif etmesi dikkate alınarak bu tarihten sonraki bir zamanda öldüğü söylenebilir.

Eserleri. Bekrî'nin eserleri, Kâtib Çelebi ve Bağdatlı İsmâil Paşa'nın kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla küçük risâleler şeklinde olup belli başlıları şunlardır: **1.** *Te'bidü'l-minne bi-te'yidi Ehli's-sünne*. Tevhide dair olup 962'de (1555) telif edilen eserin bir nüshası el-Mektebetü'l-Ezheriyye'de bulunmaktadır (nr. 106665/944). **2.** *el-Cevherü's-şemîn min kelâmi Seyyidi'l-mürselîn*. Kırk hadis çalışmasıdır (İÜ Ktp., AY, nr. 1517). Aynı adla Riyad'da el-Mektebetü'l-merkeziyye'de kayıtlı olan (nr. 66836/2703) ve müellifi bilinmeyen eser de muhtemelen bu risâledir. Müellifin ilk sekiz tanesi birer kırk hadis çalışması olan diğer eserleri de şunlardır: *el-Eḥâdisü'l-muḥazzirât 'an (min) şürbi'l-müskirât* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Tecdidü'l-efrâḥ bi-fezâ'ili'n-nikâḥ* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Hüsnü'l-işâbe fi-fazli's-şahâbe* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Maḥvü'l-evzâr (akzâr) bi-fazli'l-istiğfâr* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Büşra'l-ibâd bi-fazli'l-ribât ve'l-cihâd* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Taḥzîru ehli'l-âhire min dâri'd-dünyâ ed-dâsire* (nşr. Mecdî es-Seyyid İbrâhim, Tanta 1410/1990; aynı eser Celâleddin es-Süyûtî'ye nisbet edilerek de yayımlanmıştır [nşr. Târîk b. Muhammed et-Tavârî, Beyrut 1428/2007]); *Şerefü'l-fuḳarâ' ve beyânü ennehumü'l-ümerâ'* (İzâhu'l-meknûn, II, 47); *Aḥbârü'l-aḥyâr* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1446); *el-Fetḥü'l-ḳarîb bi-fazli'l-kiberi ve'l-meşîb* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Meḥâsinü'l-ifâde fi eḥâdisi'l-iyâde* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Nüzhetu'l-ebşâr bi-fezâ'ili'l-enşâr* (Tunus Zeytûne Ktp., nr. 4808; İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *en-Nazarü's-şâḳib fimâ li-Ḳureyş mine'l-menâḳib* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Nihâyetü'l-ifdâl fi şerefi'l-âl* (İÜ Ktp., AY, nr. 1517); *Me'âhidü'l-cem' fi meşâhidi's-sem'* (semâ ve hükümlerine dair olup bir mukaddime ile üç fasıldan meydana gelmektedir [Keşfü'z-zunûn, II, 1730]); *Sü'âl fi't-tâ'ün ve cevâbüh* (bu çalışmanın iki nüshasından biri İstanbul'da [Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1872], diğeri Şam'da [el-Mektebetü'z-Zâhiriyye, nr. 93667/83] bulunmaktadır [Salâh M. el-Hiyemî, II, 373]); *el-Keyfiyyetü's-şerîfe ve'l-cevheretü'n-nefîse* (Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 1323, vr. 82^b-85^a); *Enmûzecü melazzi ehli'l-ikân 'inde ḥavâdisi'z-zamân; Ğâyetü't-taleb*

fi fazli'l-^cArab; Kitâbü'z-Zühd ve'l-ḳanâ'a ve 'ş-şabr ve fazli'l-fakr; el-Ḳav-lü'l-celi fi fezâ'ili 'Alî; Tuḥfetü'l-^caclân fi fezâ'ili 'Osmân; Kitâbü'l-Ğurer fi fezâ'ili 'Ömer; er-Ravzu'l-enîḳ fi fazli's-Şiddîk (son yedi risâle İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bir mecmua içerisinde bulunmaktadır [AY, nr. 1517]).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nûrû's-sâfir*, s. 287-288; *Keşfü'z-zunûn*, I, 25, 268; II, 1730; Siddîk Hasan Han, *Ebcedü'l-^culûm* (nşr. Abdülcebbar Zekkâr), Dimaşk 1978, III, 163; *İzâhu'l-meknûn*, I, 30, 184, 226, 230, 382, 403; II, 47, 169, 440, 445, 634, 657, 690; Kehhâle, *Mu'cemi'l-mü'ellifîn*, IX, 185; Salâh M. el-Hiyemî, *Fihrisü mahḫûlâti Dâri'l-kütübi'z-Zâhiriyye: eḥ-Ṭib ve 'ş-şaydele*, Dimaşk 1401/1981, II, 373; M. Fuâd ez-Zâkirî, "Muḫammed b. Ebi'l-Ḥasan el-Bekrî", *Mv.ACJ*, XVI, 325-327.

MUSTAFA MACİT KARAGÖZOĞLU

BEKRÎ MUSTAFA PAŞA

(bk. MUSTAFA PAŞA, Tekirdağlı).

BEL, Alfred Marie Octave

(1873-1945)

Kuzey Afrika ülkeleri hakkındaki çalışmalarıyla tanınan Fransız şarkiyatçısı.

14 Mayıs 1873'te Fransa'nın Salins (Jura) şehrinde doğdu. Orta öğrenimini burada tamamladı. Liseyi bitirdikten sonra Auxerre Koleji'nde eğitimci olarak çalışmaya başladı. 1891'de Cezayir'e giderek kısa bir süre Blida Koleji'nde, ardından beş yıl süreyle (1892-1897) Oran Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. Bir yıllık askerlik hizmetinden sonra Arapça okudu ve sertifika aldı. Gösterdiği başarıdan dolayı şarkiyatçı René Basset'nin desteğiyle Cezayir Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak tayin edildi (1899). Ayrıca Ecole Supérieure des Lettres d'Alger'e kaydedildi; Arapça, Habeşçe, Türkçe ve Berberice derslerini okutan René Basset'nin yanı sıra Berberî lehçeleri ve Kuzey Afrika toplumları uzmanı Edmond Doutté ve Kuzey Afrika coğrafyası uzmanı Augustin Bernard'ın öğrencisi oldu. İki yıl süren yoğun bir çalışmanın sonunda kariyerine coğrafya ve tarih alanında çifte lisans diplomasını ekledi. İlk bilimsel çalışmasını 1902'de "el-Câziye" adlı Arap halk şarkısı üzerinde yaptı. Bazı Arap efsaneleri ve Benî Hilâl inanışlarıyla şarkı arasındaki ilişkiyi incelediği bu çalışması yayımlandı ("La Djazya: Chanson arabe précédée d'observations sur quelques légendes arabes et sur la geste des Benî-Hilâl",